

निजामती सेवा तालिम नीति, २०६८

प्रस्तावना

मुलुकी प्रशासनमा सुशासन कायम गर्न निजामती सेवामा जवाफदेहिता, पारदर्शिता, सहभागिता र गुणस्तरीय सेवा प्रवाहको प्रत्याभूति आवश्यक हुन्छ। निजामती सेवा सक्षम, दक्ष, ज्ञानसीप र प्रविधियुक्त भए मात्र सेवा प्रवाह स्थलमा कार्यरत निजामती सेवाका कर्मचारीहरूको कार्यसम्पादन स्तर प्रभावकारी एवम् उपलब्धिमूलक परिणाम दिन सक्ने हुन्छ। सेवा प्रवाह नयाँपनयुक्त, वैज्ञानिक, छिटोछरितो, सुलभ, सस्तो, स्तरीय र प्रविधिमैत्री हुनुपर्छ। यसका लागि निजामती कर्मचारीहरू परिवर्तनशील ज्ञानसीप र प्रविधिसँग पूर्ण परिचित हुनु जरुरी हुन्छ। प्रभावकारी एवं उपलब्धिमूलक तालिमले मात्र निजामती सेवाका कर्मचारीहरूको कार्यसम्पादन स्तरमा सुधार भई कार्यक्षमतामा वृद्धि गर्छ र गुणस्तरीय सेवा प्रवाहलाई प्रत्याभूति प्रदान गर्दछ। तालिमकै माध्यमबाट कर्मचारीको आचरण, व्यवहार, दृष्टिकोण र सोचमा सकारात्मक परिवर्तन ल्याएर सेवा प्रवाहको समायानुकूल मागलाई सम्बोधन गर्न सक्षम पार्न सकिन्छ। यसमार्फत नै कर्मचारीलाई नयाँ जोस र जाँगरका साथ कार्यक्षेत्रमा गतिशील ढङ्गले ओर्लिन प्रोत्साहित गर्न सकिन्छ।

सक्षम, सबल, स्वतःस्फुर्त रूपमा सकारात्मक सोचका साथ कार्यक्षेत्रमा अग्रसर हुने ज्ञानसीप र प्रविधिमैत्री निजामती कर्मचारीको आवश्यकता पूर्तिका लागि नेपाल सरकारद्वारा 'राष्ट्रिय निजामती सेवा तालिम नीति २०६८' जारी गरिएको छ। यो नीति निजामती सेवाअन्तर्गतका सबै सेवा/समूह र नेपाल स्वास्थ्य सेवाअन्तर्गतका सबै समूहमा समान ढङ्गले लागू हुनेछ।

उद्देश्य

१. देशका लागि आवश्यक पर्ने उच्च गुणस्तरको निजामती कर्मचारीहरू उत्पादन गर्ने,
२. देशको योजनाबद्ध विकासलाई साकार पार्न सक्ने निजामती कर्मचारीहरू परिपूर्ति गर्ने,
३. प्रशासकीय एवम् प्राविधिक सांगठनिक आवश्यकतालाई सफलतापूर्वक सम्पन्न गर्न सक्ने उपलब्धिमुखी निजामती कर्मचारीहरूको आवश्यकता पूरा गर्ने,
४. सेवाग्राहीमैत्री र प्रविधिमैत्री निजामती कर्मचारीहरूको आवश्यकतालाई परिपूर्ति गर्ने,
५. सकारात्मक सोच र दृष्टिकोणसहितको उत्प्रेरित एवम् उच्च मनोबलयुक्त सेवामुखी निजामती कर्मचारीहरूको निर्माण गर्ने र
६. निजामती कर्मचारीहरूको वृत्ति विकासमा सघाउ पुऱ्याउन सबैका लागि तालिम नीति लागू गर्ने।

रणनीति

१. देश विकासका लागि योजनाबद्ध ढङ्गले अधि बहन सक्ने उच्च गुणस्तरको सिर्जनशील निजामती कर्मचारी उत्पादन गरिनेछ।
२. नवीन व्यवस्थापकीय सीपयुक्त र दक्ष निजामती कर्मचारीहरू उत्पादन गरिनेछ।

३. सेवाग्राहीहरूको सेवाको आकांक्षालाई महत्व दिई पूरा गर्न सक्ने निजामती कर्मचारीहरू उत्पादन गरिनेछ ।
४. समयानुकूल प्रविधिमैत्री निजामती कर्मचारीहरू उत्पादन गरिनेछ ।
५. प्रतिस्पर्धी क्षमतायुक्त नैतिकवान्, योग्य, उच्च मनोबलयुक्त, स्वयम् उत्प्रेरित र सेवामुखी निजामती कर्मचारीहरू उत्पादन गरिनेछ ।
६. तालिमलाई निजामती कर्मचारीहरूको वृत्ति विकाससँग आबद्ध गरिनेछ ।

नीति तथा कार्यनीति

१. निजामती कर्मचारीलाई प्रदान गरिने तालिमलाई नेपाल सरकारले प्राप्त गर्न खोजेको विकास उपलब्धिसँग आबद्ध गरी प्रदान गरिनेछ ।
२. निजामती कर्मचारीहरूको सोच र व्यवहारमा सकारात्मक परिवर्तन ल्याउने गरी सबैलाई तालिममा समान रूपले सहज पहुँच दिइनेछ ।
३. निजामती सेवामा प्रदान गरिने तालिमहरूलाई उपलब्धिमूलक र व्यवस्थित बनाउन प्रभावकारी संयन्त्रहरूको व्यवस्था गरिनेछ ।
४. निजामती सेवामा तालिमलाई नेपाल सरकारको आवश्यकता र मागका आधारमा परिपूर्ति गरिनेछ ।
५. निजामती सेवामा एकीकृत मानव संसाधन विकास रणनीति तयार गरेर तालिम व्यवस्थापन गरिनेछ ।
६. निजामती सेवाका कर्मचारीहरूलाई प्रदान गरिने तालिमलाई संगठनले प्राप्त गर्न खोजेको उद्देश्यसँग आबद्ध गरिनेछ ।
७. निजामती कर्मचारीलाई सेवा, समूह, श्रेणी र तहका आधारमा तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।
८. निजामती सेवामा तालिमलाई कार्यजिम्मेवारीसँग सम्बन्धित तुल्याएर तालिम दिने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
९. निजामती सेवामा तालिम प्रदायक निकायहरूको संस्थागत सुदृढीकरणका साथै सबलीकरणमा जोड दिइनेछ ।
१०. निजामती सेवामा तालिमका पाठ्यक्रमहरूलाई समयको आवश्यकता र माग अनुकूल परिष्कार र परिमार्जन गरिनेछ ।
११. निजामती सेवाका तालिममा सूचना प्रविधिलगायतका प्रविधिको प्रयोगलाई उच्च प्राथमिकता दिइनेछ ।
१२. स्रोतसाधनको उच्चतम उपयोग गरी तालिम प्रभावकारिताका लागि क्षेत्रगत रूपमा तालिम प्रदायक निकायहरूलाई एकीकृत रूपमा छाता संगठनअन्तर्गत ल्याइनेछ ।
१३. एकै क्षेत्रअन्तर्गतका सबै उपक्षेत्रहरूको तालिम आवश्यकता पूरा गर्नका लागि क्षेत्रगत एकीकृत तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।
१४. जनस्तरमा सेवाप्रवाहलाई छिटोछरितो र स्तरीय पार्नका लागि विद्युतीय शासन प्रणालीलाई बढावा दिने गरी तालिमको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
१५. विभिन्न निकायहरूबाट प्रदान गरिने तालिम व्यवस्थापनमा प्रभावकारीता हासिल गर्न “निजामती सेवाका तालिमका सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न छाता ऐन” (Umbrella Act) को विशेष व्यवस्था गरिनेछ ।
१६. तालिमका लागि आवश्यक पर्ने पर्याप्त बजेट नेपाल सरकारले सुनिश्चित गर्नेछ ।

१७. निजामती सेवासँग सरोकार राख्ने सबै प्रकारका तालिम कार्यक्रमलाई सम्बद्ध तालिम प्रदायक निकायहरूसँग आबद्ध गरेर सञ्चालन गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
१८. प्रशिक्षकहरूको गुणात्मक स्तर अभिवृद्धिका लागि वृत्ति विकासका ठोस कार्यक्रमहरू लागू गरिनेछ ।
१९. निजामती सेवामा तालिमको अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीलाई प्रभावकारी र सुधारउन्मुख तुल्याइनेछ ।
२०. निजामती सेवामा प्रदान गरिने वैदेशिक तालिमलाई समानुपातिक ढंगले सबैलाई समान अवसर उपलब्ध हुने गरी व्यवस्थित तुल्याइनेछ ।
२१. निजामती सेवाका तालिममा महिला, दलित, जनजाति, मधेशी, पिछडिएका क्षेत्र आदिलाई विशेष प्राथमिकता दिइनेछ ।
२२. निजामती सेवाका तालिमको प्रभावकारिता बढाउन सार्वजनिक-निजी साभेदारीको अवधारणालाई प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
२३. निजामती सेवाका तालिम प्रदायक निकायहरूको प्रमाणीकरणलाई व्यवस्थित गरिनेछ ।
२४. निजामती सेवाबाट निवृत्त हुने कर्मचारीहरूका लागि अग्रिम रूपमा सेवा निवृत्त पश्चातको योजना (Post Retirement Plan) सम्बन्धमा आवश्यक प्रशिक्षणको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
२५. लोकतान्त्रिक संघीय गणतान्त्रिक राज्य पुनर्संरचना अनुकूल हुने गरी निजामती सेवा तालिमको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
२६. निजामती सेवामा राजधानीबाहिर बसेर सेवा गरिरहेका कर्मचारीहरूलाई समेत स्वदेशी तथा वैदेशिक तालिममा समान रूपले अवसर उपलब्ध गराउने गरी विशेष व्यवस्था गरिनेछ ।
२७. तालिम केन्द्रहरूमा विज्ञ प्रशिक्षकको आवश्यकता परिपूर्ति गर्नका लागि विशेष व्यवस्था गरिनेछ ।
२८. क्षेत्रीय रूपमा सञ्चालित तालिम केन्द्रहरूले क्षेत्रको विद्यमान विशिष्ट परिस्थिति र आवश्यकताअनुसारको व्यवस्था गर्न सक्ने गरी तालिम सञ्चालन गर्न पाउने व्यवस्था गरिनेछ ।
२९. फरकफरक तालिम प्रदायक निकायबाट प्रदान गरिने तालिमको दोहोरोपन (Overlapping) लाई हटाई विशिष्टताप्राप्त निकायबाट एकीकृत रूपमा प्रदान गरी स्रोत र साधनको उच्चतम उपयोग गर्ने व्यवस्था गरिनेछ । यसका लागि विद्युतीय सञ्जाल (Ecectronic networking) को व्यवस्था गरी तालिम प्राप्त जनशक्तिको अभिलेखलाई सर्वसुलभ र अद्यावधिक गरिनेछ ।
३०. स्रोतसाधन एवम् विज्ञहरूको उच्चतम उपयोग गरी तालिमलाई प्रभावकारी र उपलब्धिमूलक पार्नका लागि एकीकृत तालिम केन्द्रको निर्माण गर्नेतर्फ अध्ययनलाई अधि बढाइनेछ ।
३१. सबैलाई तालिम (Training for All) नीतिलाई कार्यरूपमा उतार्न कार्ययोजना तयार गरिनेछ ।
३२. तालिम प्रदायक निकायहरूलाई सूचना प्रविधिमा आधारित पूर्ण आधुनिक र अरु निकायले सिक्न लायक उदाहरणीय कार्यालयका रूपमा विकास गर्न यसको क्षमता विकास र सबलीकरणलाई प्राथमिकताका साथ महत्व दिइनेछ ।
३३. विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय विश्वविद्यालयहरूसँग समझदारी गरी आवश्यकताको पहिचानका आधारमा तालिम प्रदान गर्ने परिपाटी थालनी गरिनेछ ।

कार्यक्रम तथा क्रियाकलाप

१. निजामती सेवामा तालिम प्राप्त गरेका र नगरेका कर्मचारीहरूको अद्यावधिक विवरण राखिनेछ ।
२. निजामती कर्मचारीलाई तालिमका लागि मनोनयन गर्दा क्षेत्र, जिल्ला र स्थानीय स्तरमा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई विशेष प्राथमिकता दिइनेछ ।
३. क्षेत्र तथा जिल्ला स्तरमा तालिम कार्यक्रम सञ्चालनलाई विस्तार गर्न घुम्ती तालिम कार्यक्रमहरूको व्यवस्था गरिनेछ ।
४. तालिमको पहुँचलाई विस्तार गर्न अत्याधुनिक प्रविधि प्रणालीको उपयोग गरी दूर सिकाइ (Distance Learning) र खुला सिकाइ (Open Learning) जस्ता प्रशिक्षण विधिहरूलाई उपयोग गरिनेछ ।
५. विभिन्न सेवा समूहहरूमा कार्यरत निजामती कर्मचारीहरूलाई तालिममा पहुँच बढाउनका लागि तालिम कार्यक्रमहरूमा संख्यात्मक विस्तार गरिनेछ ।
६. तालिममा मनोनयन गर्नका लागि आधुनिक एवम् वैज्ञानिक सूचकको निर्माण गरी सोही सूचकमा आधारित भएर मनोनयन गरिनेछ । यस्ता सूचकहरूको पालना भए नभएको विषयमा अनुगमन गर्ने संयन्त्रको व्यवस्था गरिनेछ ।
७. निजामती सेवा तालिमका सम्बन्धमा आवश्यक मार्ग निर्देशनका लागि केन्द्रीय स्तरमा उच्चस्तरीय मानव स्रोत विकास परिषद्को गठन गरिनेछ ।
८. निजामती सेवामा तालिम प्रदायक निकायहरूको समन्वय, प्रमाणीकरण, अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्न मानव स्रोत विकास परिषद्को मातहतमा निजामती सेवा तालिम केन्द्रीय समन्वय, अनुगमन तथा मूल्यांकन समितिको व्यवस्था गरिनेछ ।
९. क्षेत्रगत मानव संसाधन विकास रणनीतिहरूको विकास वा परिमार्जन गरिनेछ ।
१०. एकीकृत तथा क्षेत्रगत मानव संसाधन विकास रणनीतिहरूसँग तादम्यता हुने गरी तालिम कार्यक्रमहरूको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
११. तालिम सञ्चालन गर्नुपूर्व तालिमको आवश्यकता पहिचान गरी प्रत्येक मन्त्रालयले सामान्य प्रशासन मन्त्रालयमा पेश गर्नेछ ।
१२. तालिमको आवश्यकता पहिचान भए अनुरूपको पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीहरूको विकास गरेर मात्र तालिम सञ्चालन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
१३. तालिमको पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीहरू तयार गर्दा तालिमको उपयोग गर्ने सम्बन्धित मन्त्रालय/विभाग/आयोजना/कार्यालयलाई सहभागी गरिनेछ ।
१४. निजामती तालिमको स्तरलाई आधारभूत सेवा प्रदायक स्तर, सहायक स्तर, पेशागत स्तर र उच्च व्यवस्थापन स्तरमा विभाजन गरी सञ्चालन गरिनेछ ।
१५. निजामती सेवा तालिमलाई सेवा प्रवेश तथा सेवाकालीनमा वर्गीकृत गरिनेछ ।
१६. लोक सेवा आयोगको परीक्षा उत्तीर्ण गरेका उम्मेदवारहरूलाई पदस्थापना गर्दा सेवा प्रवेश तालिममा हासिल गरेको कार्यसम्पादनलाई समेत आधार मानिनेछ ।
१७. सेवाकालीन तालिमअन्तर्गत पुनर्ताजगी तथा सीप अभिवृद्धि तालिम विशेष जिम्मेवारी तालिम, स्थानान्तर तालिम, बहुवा पदस्थापन तालिम, नव प्रवर्तनात्मक तालिम र पेशागत विकास तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।
१८. नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान र कर्मचारी प्रशिक्षण प्रतिष्ठानलाई व्यवस्थापनसम्बन्धी विशिष्टताको केन्द्रको रूपमा विकसित गरिनेछ ।
१९. अन्य तालिम प्रदायक निकायहरूलाई क्षेत्रगत विषयहरूमा केन्द्रित रहने गरी विषयगत विशिष्टताको केन्द्रहरूमा विकसित गरिनेछ ।

२०. सरकारी निकायका रूपमा सञ्चालित तालिम प्रदायकहरूको विद्यमान संरचनामा समायोजन गरी विशेष ऐनअन्तर्गत स्वायत्त संस्थामा रूपान्तरण गरिनेछ ।
२१. तालिम प्रदायक निकायहरूको स्वामित्वमा रहेका स्थिर सम्पत्ति तथा अन्य पुँजीगत सम्पत्तिहरूको अधिकतम उपयोग गर्नेतर्फ उपयुक्त कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।
२२. तालिम प्रदायक निकायहरूमा मौजुदा भौतिक पूर्वाधारहरूको उपयोगबाट प्राप्त हुने रकम संचालन कोषमा जम्मा गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
२३. निजामती सेवा तालिमसँग सम्बन्धित केन्द्रीय स्तर निकाय र तालिम प्रदायक निकायहरूबीच प्रभावकारी समन्वय एवं सूचना विस्तारका लागि ई-सञ्जालमा आबद्ध गरिनेछ ।
२४. कृषिक्षेत्रअन्तर्गतका सबै तालिम निकायहरूलाई एकीकृत गरिनेछ ।
२५. जलस्रोत, भौतिक योजना तथा निर्माण र सञ्चार क्षेत्रमा एकीकृत तालिम संरचनाको विकास गरिनेछ ।
२६. स्वास्थ्य तालिम केन्द्रअन्तर्गत स्वास्थ्य सेवाका सबै विषयहरूलाई एकीकृत गरिनेछ ।
२७. राजस्व प्रशासन तालिम केन्द्रलाई सरकारी वित्तका सबै विषयहरूलाई समेटने गरी नयाँ नामाकरण गरिनेछ ।
२८. वन तालिमका लागि केन्द्रीय स्तरमा संरचनाको व्यवस्था गरिनेछ ।
२९. विद्युतीय शासन प्रणालीको प्रयोगलाई बढावा दिने गरी तालिममा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगलाई विस्तार गरिनेछ ।
३०. तालिमको पाठ्यक्रममा विद्युतीय सूचना प्रणाली सम्बन्धी विषयलाई समावेश गरिनेछ ।
३१. सबै तालिम प्रदायक निकायहरूलाई छाता ऐनअन्तर्गत आबद्ध गरिनेछ ।
३२. निजामती सेवा तालिमको समन्वय, प्रमाणीकरण र अनुगमन तथा मूल्यांकन जस्ता प्रावधानहरूलाई छाता ऐनद्वारा व्यवस्थित गरिनेछ ।
३३. तालिम सञ्चालनका लागि आवश्यक पर्ने चालू तथा पुँजीगत खर्चलाई वार्षिक बजेटद्वारा विनियोजन गरिनेछ ।
३४. तालिमको पूर्वाधार विकास गर्न पुँजीगत बजेटको अनुपातमा क्रमिक वृद्धि गरिनेछ ।
३५. तालिम प्रदायक निकायहरूलाई आवश्यक पर्ने चालू खर्च बजेट सम्बन्धित तालिम प्रदायक निकायकै नाममा बजेट विनियोजन गरिनेछ ।
३६. तालिम कार्यक्रमको बजेट सम्बन्धित मन्त्रालय/विभाग/केन्द्रीय स्तरका निकायको नाममा बजेट विनियोजनको व्यवस्था गरिनेछ ।
३७. आन्तरिक/बाह्य स्रोतहरू उपयोग गरेर सञ्चालन गरिने सबै प्रकारका तालिम कार्यक्रमहरू तालिम प्रदायक निकायको संलग्नतामा सञ्चालन गरिनेछ ।
३८. एकै क्षेत्रअन्तर्गत कार्यक्रमगत आधारमा समानान्तर तालिम कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुन सक्ने अवस्थाको अन्त गरिनेछ ।
३९. निजामती सेवा तालिमलाई कार्यसम्पादन तथा वृत्ति विकाससँग आबद्ध गरी बहुवा प्रयोजनका लागि अंक दिने प्रथा हटाइनेछ ।
४०. निजामती सेवाका तालिम प्रदायक निकायहरूमा सीपयुक्त र नयाँ ज्ञान भएका पुस्ताका प्रशिक्षकहरूलाई भित्र्याउन उपयुक्त प्रतिस्थापन योजनाको लागू गरिनेछ ।
४१. तालिम प्रदायक निकायहरूमा प्रशिक्षण गर्ने कार्यलाई आकर्षित बनाई दक्ष एवं विशेषज्ञ प्रशिक्षकहरूको पलायन हुने प्रवृत्तिलाई रोक्न प्रोत्साहन प्रणाली लागू गरिनेछ ।

४२. निजामती सेवाअन्तर्गतका सबै सेवा र स्वास्थ्य सेवाको संरचनाअन्तर्गत प्रशिक्षण समूहको छुट्टै व्यवस्था गरिनेछ ।
४३. प्रशिक्षणको आवश्यकता अनुकूल हुने गरी आन्तरिक तथा बाह्य प्रशिक्षण एवं शैक्षिक संस्थाहरूमा उच्च अध्ययनको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
४४. विभिन्न विषय तथा स्तरका तालिम कार्यक्रमहरूमा प्रशिक्षण दिँदा प्रशिक्षकमा हुनुपर्ने योग्यता तथा अनुभवबारे निश्चित मापदण्ड तोक्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
४५. तालिम प्रदायक निकायहरूमा नियमित प्रशिक्षकहरूको अनुपातलाई कम गरी सम्बन्धित विषयका विशेषज्ञहरूलाई स्रोत व्यक्तिका रूपमा प्रयोग गरिनेछ ।
४६. निजामती सेवाका तालिममा संलग्न रहने प्रशिक्षकहरूले पाउने आर्थिक सुविधा तथा सहूलियतमा एकरूपता कायम गरिनेछ । यसमा स्थानिक आवश्यकताअनुसार निश्चित प्रतिशत थप गर्न सक्ने विशेष व्यवस्था गर्न सकिनेछ ।
४७. प्रशिक्षकहरूले पाउने सुविधा तथा सहूलियतलाई कक्षा संख्या र प्रशिक्षार्थी अनुपातसँग आवद्ध नगरी परिणाम तथा उपलब्धिमा आधारित गर्ने पद्धतिको विकास गरिनेछ ।
४८. निजामती सेवाका कर्मचारीको तालिम प्रभावकारिता बढाउन विषयगत विशिष्टता हासिल गरेका अन्य निकायमा कार्यरत सरकारी कर्मचारी, विश्वविद्यालय, सार्वजनिक प्रतिष्ठान र निजी क्षेत्रका विशेषज्ञहरूलाई अल्पावधिका लागि साविक पदमा पदाधिकार राखेर करारमा ल्याउने व्यवस्था गरिनेछ ।
४९. प्रशिक्षार्थीहरूलाई तालिमको दौरान र तालिमपश्चात् पनि निरन्तर पछ्याउन (follow up) का लागि प्रत्येक तालिम प्रदायक निकायमा तथ्याङ्कीय अभिलेख (Data Base) को स्थापना गरिनेछ ।
५०. तालिम कार्यक्रमहरूको प्रभावकारिता मापनका लागि सम्बन्धित तालिम संस्थाहरूले प्रक्रियागत अनुगमन प्रणालीलाई अँगाल्ने गरी निर्दिष्ट गरिएअनुसारका परिसूचकहरू प्रयोगमा ल्याइनेछ, र सोको आवधिक प्रतिवेदन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
५१. आवश्यक सूचकहरूको विकास गरेर तालिम कार्यक्रमहरूको आवधिक प्रभाव मूल्यांकन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
५२. वैदेशिक तालिमलाई निजामती सेवाको आवश्यकतामा आधारित गरिनेछ ।
५३. वैदेशिक तालिममा सिकेको सीप तथा ज्ञान उपयोग गर्ने गरी तथा ज्ञानलाई उपयोग गर्ने गरी कार्य जिम्मेवारी तोकिनेछ ।
५४. वैदेशिक तालिममा तालिमको विषयबस्तुसँग प्रत्येक सरोकार राख्ने कर्मचारीलाई मात्र मनोनयन गरिनेछ ।
५५. वैदेशिक तालिमलाई पारदर्शी एवं प्रभावकारी बनाउन ठोस स्पष्ट कार्यविधिहरूको विकास गरिनेछ ।
५६. निजामती सेवाका तालिममा महिला, दलित, जनजाति, मधेसी आदिको समावेशितालाई आवश्यकताअनुसार सीप र क्षमता अभिवृद्धि गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।
५७. समावेशीकरणको प्रावधानअन्तर्गत निजामती सेवामा प्रवेश गर्ने सीमान्तकृत वर्गको क्षमताको विकासका लागि विशेष प्रशिक्षणको विकास गरिनेछ ।
५८. निजी क्षेत्र तथा विश्वविद्यालयहरूसँगको सहकार्यलाई प्रवर्द्धन गर्न सम्भाव्य कार्यविधिहरूको विकास गरी लागू गरिनेछ ।
५९. निजामती सेवाका तालिम प्रदायक निकायहरूको प्रमाणीकरणका सम्बन्धमा आवश्यक मापदण्डहरू निर्धारण गरिनेछ ।
६०. निजामती सेवाबाट अवकास ग्रहण गर्नुअघि निवृत्त भएपछि आफूले हासिल गरेको सीप तथा दक्षता र भविष्यको सोचाइअनुसार उपयुक्त देखिएको सामाजिक तथा आयमूलक

- क्रियाकलापमा संलग्न हुन आवश्यक पर्ने जानकारी, तालिम तथा अभिमुखीकरणको व्यवस्था गरिनेछ ।
६१. निजामती सेवाका तालिम प्रदायक निकायहरूद्वारा सञ्चालन गरिने तालिम कार्यक्रमहरूमा निवृत्त कर्मचारीहरूले हासिल गरेको विज्ञता एवं विशिष्टताअनुसार स्रोत व्यक्तिका रूपमा प्राथमिकता साथ प्रयोग गरिनेछ ।
 ६२. संघीय संरचनासँग तादम्यता हुने गरी तालिम प्रदायक निकायहरूको कार्यक्षेत्र तथा संस्थागत स्वरूपमा समायोजन गरिनेछ ।
 ६३. तालिम नीति, २०६८ स्वीकृत भएपश्चात् नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान र कर्मचारी प्रशिक्षण प्रतिष्ठानले ५ वर्षसम्ममा सबैका लागि तालिम (Training for All) नीतिलाई कार्यरूपमा उतार्न एउटा कार्ययोजना स्वीकृत गराई कार्यान्वयन गर्नेछ ।
 ६४. प्रत्येक मन्त्रालयलाई मन्त्रालय/विभागको आवश्यकता पहिचान गरी क्षमता अभिवृद्धि तालिम प्रदान गरिनेछ ।
 ६५. निजामती कर्मचारीहरूलाई सेवाग्राहीसँगको व्यवहार र सन्तुष्टिसम्बन्धी तालिम र आवश्यकताअनुसारका अन्य प्राविधिक तालिम, कूटनीतिक तालिम, राजस्व र अर्थ व्यवस्थासम्बन्धी तालिम बजेट र खर्च व्यवस्थापनसम्बन्धी तालिम प्रदान गरिनेछ ।
 ६६. प्रत्येक कर्मचारीलाई तालिम प्रदान गरेपछि तालिम अवधि र नामनामेसीको विवरण सबै तालिम प्रदायक निकायले निजामती किताबखानामा पठाउनुपर्नेछ । निजामती किताबखानाले तालिमसम्बन्धी अभिलेख अद्यावधिक गरी सामान्य प्रशासन मन्त्रालयमा मासिक रूपमा पेश गर्नुपर्नेछ ।

तालिमको स्तर विभाजन

निजामती कर्मचारीहरूको श्रेणी/तहलाई आधार मानी तालिम स्तरलाई निम्नअनुसार विभाजन गरिनेछ :

१. आधारभूत सेवा प्रदायक स्तर तालिम- यो तालिम पियन/पाले/सुरक्षा गार्ड/सवारी चालकलगायतका कार्यालय सहायक स्तरलाई प्रदान गरिनेछ ।
२. सहायक स्तर तालिम- यो तालिम सम्बद्ध संगठनको कामकारवाहीसँग सम्बन्धित प्रारम्भिक कार्यहरू सम्पादन गर्नमा संलग्न रहने राजपत्र अनङ्कित स्तरका प्रशासनिक तथा प्राविधिक कर्मचारीहरूलाई प्रदान गरिनेछ ।
३. पेसागत तथा व्यवस्थापन स्तर तालिम- यो तालिम पेसागत तथा व्यवस्थापन स्तरमा कार्य गर्ने राजपत्राङ्कित तृतीय तथा द्वितीय श्रेणीका प्रशासनिक तथा प्राविधिक अधिकृतहरूलाई प्रदान गरिनेछ ।
४. उच्च व्यवस्थापन (कार्यकारी) स्तर तालिम- यो तालिम कार्यकारी तहमा कार्य गर्ने राजपत्राङ्कित प्रथम श्रेणी तथा विशिष्ट श्रेणीका प्रशासनिक/प्राविधिक उच्च व्यवस्थापक एवं पदाधिकारीहरूलाई प्रदान गरिनेछ ।

तालिमको वर्गीकरण

निजामती सेवाका तालिमलाई निम्नअनुसार वर्गीकृत गरिनेछ :

सेवा प्रवेश तालिम

लोकसेवा आयोगबाट लिखित तथा अन्तर्वार्तामा सफल भएका उम्मेदवारहरूलाई पदस्थापन गर्नुअघि सेवा प्रवेश तालिम दिइनेछ। यो तालिम सम्बन्धित प्रशिक्षण संस्थामार्फत दिलाइनेछ। लोक सेवा आयोगको परीक्षा उत्तीर्ण गरेका उम्मेदवारहरूलाई पदस्थापना गर्दा सेवा प्रवेश तालिमको कार्यसम्पादन स्तरका आधारमा गरिनेछ।

सेवाकालीन तालिम

राजपत्र अनङ्कित द्वितीय तथा प्रथम श्रेणी र राजपत्राङ्कित तृतीय, द्वितीय र प्रथम श्रेणीका निजामती कर्मचारीहरूलाई तोकिएअनुसारको सेवाकालीन तालिम सम्बद्ध प्रशिक्षण संस्थामार्फत दिलाइनेछ। यस्तो तालिम सफलतापूर्वक पूरा नगरेसम्म माथिल्लो श्रेणीमा बढुवाका लागि योग्य मानिने छैन।

१. पुनर्ताजगी तथा सीप अभिवृद्धि तालिम

निजामती सेवामा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई आवश्यक पर्ने सीप तथा ज्ञानलाई अद्यावधिक राख्न पुनर्ताजगी तालिम प्रदान गरिनेछ। साथै मौजुदा सीप तथा ज्ञानको स्तरलाई अभिवृद्धि गर्न सीप अभिवृद्धि तालिमको व्यवस्था गरिनेछ।

२. विशेष जिम्मेवारी तालिम

विशेष जिम्मेवारीका पदहरू जस्तै- प्रमुख जिल्ला अधिकारी, स्थानीय विकास अधिकारी, मालपोत अधिकृत, कृषि विकास अधिकृत, जिल्ला शिक्षा अधिकारी आदिले सम्पादन गर्नुपर्ने कार्यसँग सम्बन्धित विशेष जिम्मेवारीसम्बन्धी तालिमहरू सञ्चालन गरिनेछ।

३. स्थानान्तर तालिम

निजामती कर्मचारीहरूको एउटा मन्त्रालय/सचिवालयअन्तर्गतबाट अन्य मन्त्रालय/सचिवालयअन्तर्गत सरुवा हुँदा सम्बद्ध मन्त्रालय/सचिवालयद्वारा सञ्चालन गरिने विशिष्ट प्रकृतिको कार्यका बारेमा जानकारी र ज्ञान दिनका लागि स्थानान्तर तालिम अर्थात् अभिमुखीकरणको व्यवस्था गरिनेछ।

४. बढुवा पदस्थापन तालिम

निजामती सेवामा बढुवा पाएका कर्मचारीहरूलाई पदस्थापन गरिएको कार्य जिम्मेवारीसँग पूर्वपरिचित गराउनका लागि निजले निर्वाह गर्नुपर्ने पदीय जिम्मेवारीअनुसारको तालिम दिइनेछ।

५. नवप्रवर्तनात्मक तालिम

असल शासन व्यवस्था प्रत्याभूत गर्नका लागि अँगाल्नुपर्ने नवप्रवर्तनात्मक उपायहरू जस्तै ई-शासन व्यवस्था, समावेशीकरण, लोकतान्त्रिक संघीय शासन प्रणाली, विश्व व्यापार संगठनका प्रावधानहरू आदिवारे उपयुक्तता हेरी तालिम कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ।

६. विशिष्ट व्यवस्थापन तालिम

विशिष्ट प्रकृतिका व्यवस्थापकीय कार्यहरू जस्तै- समय व्यवस्थापन, संकट व्यवस्थापन, प्रकोप व्यवस्थापन, परिवर्तन व्यवस्थापन, श्रम व्यवस्थापन, तनाव

व्यवस्थापन, जोखिम व्यवस्थापन आदिबारे विशिष्ट तालिम कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।

७. पेसागत विकास तालिम

कुनै पेसा विशेषमा उच्च अध्ययन गर्ने गरी १-२ वर्ष अवधिको तालिम प्रदान गरिनेछ । यस्तो तालिम पूरा गर्नेलाई डिग्री/डिप्लोमा समेत प्रदान गरिनेछ ।

८. विशेष तालिम

पेसागत क्षमता अभिवृद्धिमा सघाउ पुऱ्याउने विशेष प्रकृतिका ड्राइभिङ, अटोमोबाइल्स, मानव स्रोत विकास, सङ्गठन र व्यवस्थापन विकास, व्यवस्थापन परीक्षण, मानव स्रोत परीक्षण, मन्त्रालयसँग सम्बन्धित software जस्ता तालिम प्रत्येक वर्ष प्रदान गरिनेछ ।

तालिमको अवधि

तालिमको माग र आवश्यकताअनुसार तालिमको अवधि निर्धारण गरिनेछ । तालिमको अवधि सामान्यतः निम्नअनुसार हुनेछ :

- (क) आधारभूत सेवा प्रवाह स्तरको सेवा प्रवेश तथा सेवाकालीन तालिमको अवधि ७-१५ दिन अवधिको हुनेछ ।
- (ख) सहायक स्तरको सेवा प्रवेश तथा सेवाकालीन तालिमको अवधि दुई सातादेखि तीस कार्य दिनसम्मको हुनेछ ।
- (ग) राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणीको सेवा प्रवेश आधारभूत व्यवस्थापन तालिम ३ महिनाको हुनेछ र विषयगत सेवा प्रवेश तालिमको अवधि आवश्यकताअनुसार १-३ महिनाको हुनेछ ।
- (घ) राजपत्राङ्कित तृतीय, द्वितीय र प्रथम श्रेणीको सेवाकालीन तालिम तीस कार्य दिनको हुनेछ । यस्तो तालिम उपयुक्तता हेरी एकैपटक वा टुक्राएर पनि दिन सकिनेछ ।

पाठ्यक्रम निर्धारण

निजामती सेवाअन्तर्गत दिइने सबै तालिमहरूको पाठ्यक्रम निर्धारण गरिनेछ । पाठ्यक्रम निर्धारण गर्दा निम्नलिखित कुराहरूलाई विचार गरिनेछ :

- (क) तालिमको माग र आवश्यकता अध्ययन गरेर पहिल्याइएका विषयहरूलाई पाठ्यक्रममा समावेश गरिनेछ ।
- (ख) तालिममा समावेश गरिनुपर्ने विषयहरूबारे तालिमको उपयोग गर्ने निकायहरूसँग छलफल गरेर निर्धारण गरिनेछ ।
- (ग) पाठ्यक्रमहरूको विकास तथा परिमार्जन गर्दा अनुगमन तथा मूल्यांकनबाट प्राप्त पृष्ठपोषणलाई समेत उचित ध्यान दिइनेछ ।
- (घ) नयाँ पाठ्यक्रम विकास गर्दा वा साविकको पाठ्यक्रमलाई परिमार्जन गर्दा निजामती सेवा तालिम केन्द्रीय समन्वय तथा मूल्यांकन समितिलाई पूर्वजानकारी दिनुपर्नेछ ।
- (ङ) एकपटक निर्धारण गरिएको पाठ्यक्रममा समयानुकूल सुधार र संशोधन गर्नका लागि २/२ वर्षमा पुनरावलोकन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
- (च) आकस्मिक रूपमा पाठ्यक्रममा परिमार्जन गर्नुपरे मा सोको समेत व्यवस्था गरिनेछ ।

संस्थागत व्यवस्था

निजामती सेवामा तालिमलाई प्रभावकारी एवं उपलब्धिमूलक तुल्याउन निम्नअनुसारको संस्थागत व्यवस्था गरिनेछ :

मानव स्रोत विकास परिषद्को व्यवस्था

निम्नअनुसारको कामकारवाही गर्ने गरी सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको संरचनाभित्र मानव स्रोत विकास परिषद्को गठन गरिनेछ :

(क) मानव स्रोत विकास परिषद्को गठन विधि:

१. माननीय सामान्य प्रशासनमन्त्री/राज्य मन्त्री	–अध्यक्ष
२. अध्यक्ष, लोकसेवा आयोग	–सदस्य
३. मानव संसाधन विकास हेर्ने राष्ट्रिय योजना आयोगका सदस्य	–सदस्य
४. मुख्य सचिव	–सदस्य
५. सचिव, अर्थ मन्त्रालय	–सदस्य
६. निजामती सेवाका तालिम प्रदायक निकाय भएका क्षेत्रगत मन्त्रालयका सचिवहरू	–सदस्य
७. देशभित्रका दुई विश्वविद्यालयका रेक्टरहरू	–सदस्य
८. सचिव, सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	–सदस्य सचिव

(ख) मानव स्रोत विकास परिषद्को कार्यक्षेत्र:

१. निजामती सेवाको एकीकृत मानव संसाधन विकास रणनीति र क्षेत्रगत मानव संसाधन विकास रणनीतिहरूको विकास गरी अद्यावधिक गर्न आवश्यक निर्देशनहरू दिने,
२. निजामती सेवामा तालिमसम्बन्धी रणनीति/नीति/कार्यनीतिहरूको तर्जुमा वा परिमार्जन गर्ने,
३. निजामती सेवामा मानव संसाधन विकासका लागि निजामती सेवा ऐन र नियमावलीलगायत अन्य कानूनहरूमा गरिनुपर्ने सुधारबारे नेपाल सरकारलाई सुझाव दिने,
४. निजामती सेवाका तालिम प्रदायक निकायहरूको कार्यसम्पादन स्तर अभिवृद्धि गर्न मार्गनिर्देशन गर्ने,
५. निजामती सेवाका तालिमसम्बन्धी प्रतिष्ठानहरूको पुनर्संरचना तथा कानुनी संरचनाबारे सुझाव दिने,
६. निजामती सेवाका तालिमसम्बन्धी प्रतिष्ठानहरूको कार्यक्रम तथा बजेटलाई उच्च प्राथमिकता दिन सम्बद्ध निकायहरूलाई सिफारिस गर्ने,
७. निजामती सेवाका तालिम प्रदायक निकायहरूको अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रतिवेदनहरू समीक्षा गरी आवश्यक मार्ग निर्देशन दिने,
८. निजामती सेवाका तालिम प्रदायक निकायहरूबीच प्रभावकारी समन्वय कायम गर्ने ।
९. निजामती कर्मचारीहरूले प्राप्त गर्नुपर्ने तालिमका विषयमा गुनासो सुनुवाइ गरी व्यवस्थापन गर्ने ।

निजामती सेवा तालिम केन्द्रीय समन्वय, अनुगमन तथा मूल्यांकन समितिको व्यवस्था निजामती सेवा तालिम व्यवस्थापनलाई सुदृढ तुल्याउन मानव स्रोत विकास परिषद्को निर्देशनमा रही निम्नअनुसारको कामकारवाही गर्ने गरी निजामती सेवा तालिम केन्द्रीय समन्वय, अनुगमन तथा मूल्यांकन समितिको गठन गरिनेछ ।

(क) निजामती सेवा तालिम केन्द्रीय समन्वय, अनुगमन तथा मूल्यांकन समितिको गठन विधि

१. सचिव, सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	–अध्यक्ष
२. कार्यकारी निर्देशक, नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	–सदस्य
३. सहसचिव, लोक सेवा आयोग	–सदस्य
४. सहसचिव, राष्ट्रिय योजना आयोग
(मानव संसाधन विकास हेर्ने)	–सदस्य
५. सहसचिव अर्थ मन्त्रालय, अनुगमन महाशाखा	–सदस्य
६. निजामती सेवाका तालिम प्रदायक निकायहरूमध्येबाट
तीनजना कार्यकारी प्रमुखहरू	–सदस्य
७. कार्यकारी निर्देश, कर्मचारी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	–सदस्य
८. सहसचिव, सामान्य प्रशासन मन्त्रालय
(प्रशासन सुधार तथा आन्तरिक व्यवस्थापन महाशाखा हेर्ने)	–सदस्य
९. उपसचिव, सामान्य प्रशासन मन्त्रालय
(योजना तथा जनशक्ति विकास शाखा हेर्ने)	–सदस्य-सचिव

(ख) निजामती सेवा तालिम केन्द्रीय समन्वय तथा मूल्यांकन समितिको कार्यक्षेत्र

१. राष्ट्रिय निजामती सेवा तालिम नीतिको कार्यान्वयन गर्ने गराउने,
२. मानव स्रोत विकास परिषद्को मार्ग निर्देशनअनुसारका कार्यहरू गर्ने गराउने,
३. निजामती सेवा तालिमसम्बन्धी रणनीति/नीति/कार्यनीतिहरूको तर्जुमा तथा परिमार्जन गर्नमा मानव स्रोत विकास परिषद्लाई सघाउ पुऱ्याउने,
४. निजामती सेवा तालिमको माग र आवश्यकतासम्बन्धी अध्ययनहरू गर्ने गराउने,
५. निजामती सेवा तालिमसम्बन्धी पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीहरूको समीक्षा गरी आवश्यक परिवर्तन तथा परिमार्जनका लागि सम्बद्ध प्रशिक्षण प्रतिष्ठानहरूलाई पृष्ठपोषण गर्ने,
६. निजामती सेवा तालिमसम्बन्धी विद्यमान कानुनी प्रावधानहरूको कार्यान्वयन गर्ने गराउने र राष्ट्रिय तालिम नीतिअनुसारका प्रावधानहरूलाई लागू गर्न आवश्यक पर्ने कानुनहरूको मस्यौदा गर्ने गराउने,
७. घोषित नीतिअनुसार निजामती सेवाका तालिम प्रदायकहरूको पुनर्संरचना गर्नमा सघाउ पुऱ्याउने,
८. निजामती सेवाका तालिम प्रदायक निकायहरूको प्रमाणीकरणसम्बन्धी कार्य तोकिएअनुसारका मापदण्डहरू लागू गरी सम्पादन गर्ने,
९. प्रशिक्षार्थीहरूलाई पछ्याउन र तालिमको प्रभावकारिता मापन गर्न निजामती सेवाका तालिम प्रदायक निकायहरूद्वारा अँगालिने प्रक्रियागत अनुगमन प्रणालीमा प्रयोग गरिने परिसूचक तथा तत्सम्बन्धी कार्यविधिहरू निर्धारण गर्ने,
१०. निजामती सेवाका तालिम प्रदायक निकायहरूको कार्यसम्पादनका सम्बन्धमा उपयुक्त परिसूचकहरूको प्रयोग गरी प्रभाव मूल्यांकन गर्ने गराउने,

११. निजामती सेवाका तालिम प्रदायक निकायहरूमा संरचनागत एवं कार्यक्रमगत आधारमा गरिनुपर्ने सुधारहरूबारे सम्बद्ध तालिम प्रदायक निकायलाई निर्देशन दिने,
१२. निजामती सेवाका तालिमको समग्र स्थिति विश्लेषण गरिएको वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरी मानव स्रोत विकास परिषद्समक्ष पेस गर्ने,
१३. निजामती सेवाका तालिम प्रदायक निकायहरू र मानव स्रोत विकास परिषद् निजामती सेवा तालिम केन्द्रीय समन्वय तथा मूल्यांकन समितिको बीचमा ई-सञ्जालको विकास गरी एक अर्कोसँग आबद्ध गर्ने,
१४. निजामती सेवाका तालिमलाई प्रभावकारी एवं उपयोगी बनाउन मुलुकभित्र तथा बाहिरका विश्वविद्यालय, विदेशी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान र निजी क्षेत्रसँग साभेदारीको विकास गर्ने,
१५. निजामती कर्मचारीहरूले प्राप्त गर्नुपर्ने तालिमका विषयमा प्रारम्भिक गुनासो सुनुवाइ गरी व्यवस्थापन गर्ने र
१६. सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र मानव स्रोत विकास परिषद्ले तोकेअनुसारका अन्य कार्यहरू गर्ने गराउने ।

उपसमितिको व्यवस्था

राष्ट्रिय निजामती सेवा तालिम नीतिको कार्यान्वयनमा सघाउ पुऱ्याउन विषयगत आधारमा अध्ययन तथा विश्लेषण गरी प्रतिवेदन पेस गर्न मानव स्रोत विकास परिषद् र निजामती सेवा तालिम केन्द्रीय समन्वय तथा मूल्यांकन समितिद्वारा आवश्यक उपसमितिहरू गठन गर्न सकिनेछ । यसप्रकार गठन गरिने उपसमितिहरूको कार्य विवरण र समयावधि तोकिएअनुसार हुनेछ ।

द्रष्टव्य

- (१) निजामती सेवा राष्ट्रिय तालिम नीति, २०५८ खारेजी गरिएको छ ।
- (२) अन्य थप विषयका हकमा मानव संशाधन विकास नीति, २०६८ सँग तालमेल गरिनेछ ।